

'Recht op Recht': 'Camera loopt, geluid loopt, en... actie!'

Robby Cleiren (27) klunst dezer dagen op twee linkschoenen door 'Recht op recht' als de stagiair Luc Lievens. Tegelijk banjert hij op combatboots door 'Vuile handen' van Jean-Paul Sartre, een productie van De Roovers & De Onderneming. Terwijl 1999 zich moelzaam op gang trekt, onderhoudt Cleiren me in een Antwerps café met luider stemme en veel overtuiging over de noodzaak van theater, de gemiste kansen van tv, en het heil van enthousiasme. De maatpakken twee tafeltjes verderop kijken op van hun lunch. Verstoord, lacherig, maar toch vooral jaloers: hun oogopslag verraadt de vrees dat zoveel bezieling niet in een maatpak past noch door een das bijeen gehouden kan worden.

HUMO Hoe vaak hebben jullie intussen de reactie gekregen: 'Wie speelt er nu tegenwoordig nog Sartre?'

ROBBY CLEIREN • We hebben die reactie opvallend genoeg vooral van oudere mensen gekregen: bijna al wie die tekst gedateerd vindt, heeft mei '68 intensief meegemaakt. Wij zijn allemaal net na '68 geboren, voor ons liggen de zaken dus helemaal anders. Voor ons is 'Vuile handen'

nistische partij, maar dat doet er voor mij niet toe. Als wij vandaag iets zien in de opvoering van 'Vuile handen', vind ik het perfect legitiem ermee aan de slag te gaan. Het kan me verder gestolen worden wat Sartre daar dan van zou vinden. We hebben bijvoorbeeld fragmenten uit 'Mauser' van Heiner Müller in zijn tekst verwerkt, ik weet niet wat de brave man daarvan zou denken.

Robby Cleiren: 'Het is van fundamenteel belang dat ik nu mijn mond open doe'

hetzelfde soort tekst als 'Antigone': het gaat over een tijd die we alleen uit de geschiedenisboekjes kennen. Eigenlijk is het heel cynisch dat al die rode rakers van vroeger Sartre nu passé vinden. Ik sta ervan te kijken hoezeer hun idealen intussen blijkaar geliberaliseerd zijn.

HUMO Hebben jullie erbij stilgestaan dat Sartre zelf wilde dat 'Vuile handen' niet meer opgevoerd werd?

CLEIREN • Men heeft me verteld dat Sartre op zijn sterfbed veel van zijn theorieën herroepen heeft. 'Vuile handen' heeft hij weliswaar veel vroeger verketterd, wat waarschijnlijk te maken heeft met zijn houding tegenover de toenmalige commu-

• 'Vuile handen' is onwaarschijnlijk actueel. Als je je niet toespitst op de politieke situatie van toen, blijft er een tekst over waarin gediscussieerd wordt over welke positie je kan innemen als je op maatschappelijk vlak iets wil veranderen. Tijdens de repetities hebben we een tijdlang de bedoeling gehad de voorstelling te beginnen met een uiteenzetting over het woord 'revolutie': de woorden 'revolutie' en 'revolver' komen naar het schijnt beide van het Latijnse 'revolvere', wat onder meer wil zeggen 'beweging brengen in een bepaalde toestand'.

HUMO Het heeft iets aandoenlijks welvaartskinderen over de revolutie bezig te horen.

CLEIREN • Wij hebben inderdaad allemaal een mooie bibliotheek, honderd cd's en dus niks te klagen. Maar 't zou wel heel eng zijn als wij het dan op toneel niet over de revolutie zouden mogen hebben, want de kwestie is een paar honderd kilometer van ons bed wel brandend actueel. Daar gaat het elke dag over de houdbaarheid van idealisme: moet je blijven filosoferen in het ijle, vaak vanuit een comfortabele positie, of moet je pragmatisch water in je wijn doen om daadwerkelijk iets te kunnen veranderen? 'Vuile handen' doet iets met de cruciale vraag: 'Wat zitten we hier in godsnaam op de wereld te doen?'

HUMO Zuiverheid is een idee

voor fakirs en monniken,' luidt het.

CLEIREN • In 'Vuile handen' blijken de idealist en de pragmaticus uiteindelijk in een veel complexer verhouding te staan dan ze zelf beseffen. Dat sluit aan bij hoe ik in de wereld sta: het is altijd een strijd tussen het ideaal en de praktische haalbaarheid ervan, niet het minst als het over De Roovers gaat. De Roovers is een collectief: wij gaan als groep voor een ideaal. Maar als we subsidie voor een voorstelling willen, moeten we wel een jaar tevoren een dossier indienen. Dat is jammer, want het interessante aan toneel is net dat je op de actualiteit kan reageren, dat je heel kort op de bal kan spelen.

Maar het kan nu eenmaal niet anders: als je wil wachten om iets te doen tot de ideale omstandigheden zich aandienen, kan je lang wachten en zal je uiteindelijk waarschijnlijk helemaal niks doen. Voor je 't weet ben je Hamlet en sta je verlamd aan de kant.

HUMO Is het theaterpodium een geschikte plaats om idealen te dienen?

CLEIREN • In de eerste plaats doe ik het graag: ik vind het fantastisch om met een groepje mensen een toneelvoorstelling in elkaar te steken en te spelen. Dat is echt een van de grootste kicks die ik ken. Maar als ik dan toch op een podium ga staan, vind ik het belangrijk ervoor te zorgen dat het ook ergens over gaat. Jan Ritsema heeft ooit gezegd: 'Elke toneelvoorstelling moet de intentie hebben mensen te vermaken.'

Hij had het dan over de letterlijke betekenis van het woord: mensen *ver-maken*, anders maken, veranderen. Dat vind ik een uitstekend uitgangspunt. Uiteraard verlaat een toeschouwer zelden helemaal *anders* een theaterzaal, maar het gebeurt wel. Zelf heb ik het ooit gehad met 'L'homme qui prenait sa femme pour son chapeau' van Peter Brook, een voorstelling gebaseerd op de teksten van Olivier Sacks. In een roes kwam ik

CLEIREN • Met die vaststelling ben ik nu eens volstrekt niks. Ik weet alleen maar van horen zeggen dat er in de jaren zeventig veel collectieven waren, want ik ben geboren in '71. Mij interesseert alleen de vraag of een collectief vandaag misschien iets kan opleveren, een theatervoorstelling die gezien mag worden bijvoorbeeld. Al de rest is onzin. Theater is alleen maar interessant als het iets vertelt over vandaag. Alles wat niet over nu gaat, is voor het museum. Dat kan best mooi zijn, je kan vol bewondering staan voor de oude kostuums in een toneelvoorstelling, maar dat is voor mij totaal irrelevant.

• We hebben alles al gehad: collectieven, het acteurstoneel, het regisseurstoneel, het vormings-theater. Alles is gebeurd, kunnen we dan niks meer doen? We moeten toch niet ophouden met De Roovers omdat in de jaren zeventig veel collectieven niks hebben opgeleverd? Als ons collectief vandaag slap theater of een slauw compromis oplevert, zullen we 't heus wel oplazen. Ik weet ook niet of De Roovers over tien jaar nog zullen bestaan, dat zullen we dan wel zien.

HUMO De naam De Roovers hebben jullie aan Schiller ontleend. Is de *Sturm und Drang* van het

Tom Van Dyck is intussen helemaal zijn eigen weg gegaan. Maar de inzet, het enthousiasme en de overgave zijn bij de overblijvers hetzelfde gebleven. Dat moet ook, anders houdt het volgens mij vanzelf op. We kunnen ons niet permitteren ons te laten meedobberen op een stroom, zoals tot vorig seizoen in de KNS gebeurde.

HUMO Tom Van Dyck heeft sinds zijn vertrek bij De Roovers veel van het succes kunnen proeven: met 'De Cocu Magnifique' verzorgde hij de allereerste *Toneelhuis*-regie, tegenwoordig speelt hij 'Eros en de eenzame man' in de Bourla, en hij heeft het zelfs tot in 'Alles kan beter' geschopt.

CLEIREN • Toen Tom destijds De Roovers verliet om bij De Tijd te gaan spelen, vond ik dat wel erg, maar het gaat zoals het gaat. Elk van de overblijvende Roovers heeft intussen soortgelijke kansen gekregen, maar wij hebben voor De Roovers gekozen. Ik vraag me weleens af welke voorstellingen De Roovers zouden maken als Tom er nog bij was. Maar dat soort bedenkingen heeft geen zin, intussen ben ik oprecht blij dat Tom succes kent en dat het 'm goed gaat. Ik vind 'm nog altijd een heel speciale, talentvolle kerel. Maar het is voor mij niet het summum naam te maken zoals hij nu doet. We

zullen maken. We wilden dat eerst op de Sinksefoor doen, want dat stuk speelt op de oktoberfeesten in Hamburg. Maar dat bleek praktisch niet haalbaar, het zal dus de Bourla worden.

• De praktijk zal moeten uitwijzen of het lukt, maar ik vind het in elk geval wél de moeite waard het te proberen. Op de vergadering met Luk Perceval en de gebroeders Joosten heb ik hun bereidheid om mee te dromen in elk geval zeer geapprecieerd. Na dat eerste gesprek was ik in de wolken over hun openheid en aanspreekbaarheid. Maar nadien begint de molen achter die heren te draaien en zie je de contouren van de fabriek die Het Toneelhuis ook is.

Op leven en dood

HUMO De Roovers kiezen vaak voor stukken die zich in ondergrondse verzetssituaties afspeelen.

CLEIREN • Het is natuurlijk leuk je verbeld op dat soort stukken los te laten, maar we gaan nooit een stuk spelen *wegens* een leuke kelder-scène. Het interessante is dat de meeste van die stukken over extreme situaties gaan: in een oorlogssituatie moeten mensen kleur bekennen, en dat gebeurt meestal in ijersterke dialogen op leven en dood.

• In al onze stukken zit verzet, zij het niet in de enge politieke

toen uit de zaal.

• Nu ja, ik ben al blij als ik er af en toe in slaag mensen te prikkelken ergens over na te denken. Ik vind dat we in het dagelijkse leven veel te weinig fundamenteel nadenken. We zitten al te snel in een patroon waarin we enkel nog kunnen opmerken dat het hondje van de buren voor onze deur gekakt heeft of dat de bakker nog maar drie pistolets heeft terwijl we er vijf hadden willen kopen. Er is te veel gezelligheid in de wereld.

Alles kan beter

HUMO In de jaren zeventig schoten de collectieven als paddestoelen uit de grond, maar veel heeft het allemaal niet opgeleverd.

begin er nog altijd of zijn jullie intussen enige illusies kwijtgespeeld?

CLEIREN • We zijn vier jaar verder en het wordt almaar complexer. Zo'n collectief in de hand houden bleek veel moeilijker dan we konden vermoeden. In het begin wisten we niet eens hoe theater werkte, we waren vooral enthousiast.

• We wilden alles met z'n vieren doen, ook De Roovers leiden dus, en dat is moeilijk. Zo'n groep verbrokkelt, omdat iedereen andere verlangens heeft: de een wil gaan regisseren, de ander wil nog iets anders gaan doen. Sara De Boscshere heeft bijvoorbeeld een paar jaar niet meegedaan, en

willen allebei goed toneel maken, en ieder doet dat op zijn manier. Misschien kruisen onze wegen zich in de toekomst nog wel eens.

HUMO Jij bent ook door Het Toneelhuis gevraagd voor een regie.

CLEIREN • In tegenstelling tot Tom ben ik niet op het aanbod ingegaan, want ik geloof dus niet in het systeem van één regisseur die een voorstelling helemaal naar zijn hand zet. Ik ben die visie ook gaan verdedigen op een vergadering van Het Toneelhuis. Uiteindelijk is toen besloten dat we met De Roovers aan het eind van het seizoen 'Kasimir en Karoline' van Von Horváth voor Het Toneelhuis

betekenis van het woord: we volgen de actualiteit en verzetten ons tegen het bezadigd met de *flow* meegeen. Lees een willekeurig stuk van Shakespeare en je zal dat soort verzet ook aantreffen. Dat is geen toeval, elk goed stuk gaat er op een bepaalde manier over.

• Het is tegenwoordig niet evident dat toneel nog een rol van betekenis speelt, want er komt haast niemand kijken: onderzoek heeft uitgewezen dat amper twee procent van de bevolking in theater geïnteresseerd is. Maar als theater een rol van betekenis wil spelen, moet het op het scherp van de snee gemaakt zijn. Anders houdt het op, want de magistrale betovering van de ci-

'Recht op Recht'

► nema kun je op toneel nooit evenaren, daarvoor zijn de middelen te beperkt.

HUMO Je bent druk doende het cliché te bevestigen dat De Roovers met politiek theater bezig zijn.

CLEIREN « ik hou niet van dat etiket. Goed theater heeft altijd met politiek te maken. Ik vind dat theater moet gaan over nu en over de maatschappij waarin we nu leven. Je moet als theatermaker opstaan voor wat er in de wereld gebeurt. In een stad als Antwerpen, waar de aanwezigheid van het Vlaams Blok een feit is, kan je je toch niet permitteren te doen alsof er niets aan de hand is? Een dikke maand geleden speelden we 'De Tolbrug' van Aidan Chambers in Strombeek-Bever en in de zaal naast de onze hield het Vlaams Blok een vergadering. Het is dan toch absurd theater te gaan maken en te doen alsof die zaal daarnaast er niet is? Dat kan je toch niet maken? Ik ben toen de voorstelling begonnen met iets over die kwestie te zeggen, hoewel 'De Tolbrug' helemaal niet over politiek gaat.

► Toneel heeft alles te maken met luisteren en kijken en vervolgens reageren: het ene personage zegt of doet iets en het andere personage reageert, tijdens de voorbereiding van een voorstelling doet iemand een voorstel en iemand anders reageert. Als er hier aan het cafetafelje naast ons een nuan hartinfarct

krijgt, reageren we ook. Dat is net hetzelfde: je reageert op dingen die gebeuren, je blijft niet gewoon stilzitten. Het is toch logisch dat je als theatermaker op toneel de houding doortrekt die je naast het podium ook aanneemt? Nu zat het Vlaams Blok nog in de zaal ernaast, de dag dat ze '1 voor het zeggen hebben mag ik misschien geen theater meer maken. Dus is het van fundamenteel belang dat ik nu mijn mond open doe.»

HUMO Hoe kaderen je bezigheden bij De Kakkewieten in die opvatting?

CLEIREN « Op de beste momenten gaat het bij De Kakkewieten om hetzelfde. Ook uit de absurditeit van De Kakkewieten kan poëzie ontstaan of een inzicht geboren worden. Voor de eerste Kakkewieten-show zijn we met gelichten van Paul Van Ostaijen aan de slag gegaan: die teksten zijn net zo spiritueel, knap en politiek geladen als de teksten van om het even welke Rooversvoorstelling. Het ziet er op het podium heel anders uit, maar in wezen ligt het niet zo ver uit elkaar. In 'De Bezetenen', een voorstelling van de Roovers, komt een afrekening tussen twee mensen voor, die elkaar op honderd verschillende manieren doden. Die scène is zo absurd dat ze zo in een show van De Kakkewieten zou kunnen.

► De Kakkewieten is in de eerste plaats een hobbyclub, er is geen enkele ambitie mee ge-

moed en dat houdt het net fris. Als we willen kunnen we met De Kakkewieten elk weekend in een of ander café of parochiezaal optreden, maar dat doen we niet. Dat zou alleen maar de gekte aantasten van waaruit het bij De Kakkewieten vertrekt.»

HUMO Die gekte onttrekt het politieke aan het gezicht.

CLEIREN « Dat is zo, maar die dimensie is er wel. Het feest waarvoor De Kakkewieten telkens zorgen, kan net zo goed de mensen uit een impasse halen. Het is een openlijke beleving van de lof der zottheid. Kakkewieten is een werkwoord, dat een recht op gekte verdedigt.»

Recht op Oosterdonk

HUMO Een reeks als 'Wat nu weer?' (op Kanaal 2) lijkt de kijker weinig poëzie of inzicht te schenken.

CLEIREN « Toen ik net van school kwam, heb ik inderdaad drie maanden in 'Wat nu weer?' gespeeld. Ik had niet onmiddellijk iets anders te doen. 'Wat nu weer?' was toen gewoon werk voor me. Ik was voor die reeks gevraagd door regisseur Peter Simons, die voordien toch redelijk goeie dingen als 'Bex en Blanche' gemaakt had. Daar kwam nog bij dat ik een toneelcursus in Engeland wilde gaan volgen, niet aan een beurs kon geraken, en dus die cursus bekostigd heb met het geld dat ik voor 'Wat nu weer?' gekregen had.

► Als je voor tv werkt, weet

je nooit op voorhand waar je precies instapt. In het theater kan je zelf bepalen welke kant het uitgaat. Voor de camera kan je alleen maar proberen een scène zo goed mogelijk te spelen en dan is het altijd afwachten wat er uiteindelijk met de opnames gebeurt. Tv is een prachtig medium, waar fantastische dingen mee te doen zijn, maar dat gebeurt veel te weinig.»

HUMO Heb je geen moeite met je rolletje in 'Recht op recht', de idioot van dienst?

CLEIREN « Mijn rol groeit wel een beetje: Luc Lievens, de stagiair die ik speel, wordt advocaat en pleit uiteindelijk zijn eerste zaak. Maar het blijft een randfiguur en dat komt me eigenlijk goed uit.

► Tv is iets dat ik erbij doe, ik kan me niet voorstellen dat ik uitsluitend voor tv zou werken. Ik kijk niet neer op mensen die louter vermaak verzorgen. De Kakkewieten zijn erin gespecialiseerd. Maar ik zou niet tevreden rondlopen als ik alleen daar mee bezig was, ik wil toch graag dingen doen die me echt prikkelen.»

HUMO Knaagt het dan niet dat je door voor tv te werken de impasse voedt van het voor de tv weggezakte kijkver?

CLEIREN « Ik kan ook genieten van het spelen van een rolletje als Luc Lievens in 'Recht op recht'. Ik schud de mensen wel graag wakker, maar in de eerste plaats is er toch die ongelooflijke goesting om me te verkleeden en iets te spelen. Daarom put ik ook veel plezier uit zo'n onnozel tv-rolletje.

► Het is ook een prettige afwisseling van het werk bij De Roovers, waar we echt alles zelf doen: van het verstoren van een pietluttige fax naar een cultureel centrum, over het hameren van de nageltjes voor het decor, tot het verdedigen van het stuk. Dat is veel, ook qua verantwoordelijkheid. Me laten meedrijven op de energie van anderen en mijn verantwoordelijkheid beperkt zien tot die paar scènes die ik moet spelen, is ook wel eens aangenaam. Er zijn mensen bij De Roovers die aan geen enkele tv-toestand willen meedoen, maar ik denk dus niet zo.

'Ik schud de mensen graag wakker, maar ik kan ook genieten van een onnozel rolletje in 'Recht op recht'. In de eerste plaats is er toch die ongelooflijke goesting me te verkleeden en iets te spelen.'

► De houding van een tv-kijker is sowieso altijd passiever dan die van iemand die naar theater gaat. Maar dat neemt niet weg dat je ook goeie tv kan maken: naar 'Terug naar Oosterdonk' zitten de mensen ook vanuit hun hie zetel te kijken, geflankeerd door een pak chips en een pint. Maar dat neemt niet weg dat het uitstekend is, ook al zal het weinig veranderen: de polderdorpen zullen heus niet worden gered dankzij 'Terug naar Oosterdonk'.

HUMO Ik neem aan dat je na één blik op de 'Recht op recht'-scenario's begrepen had dat het geen 'Terug naar Oosterdonk' was.

CLEIREN « 't Is natuurlijk geen Shakespeare, maar er zit wel een aantal echt goeie scènes in. Ik ben ook blij dat er een paar uitstekende gastacteurs meedoen, ik heb Peter De Graaff en Frank Focketyng mooie dingen zien doen.

► Verder is het vooral prettig andere mensen uit het vak te ontmoeten. Uit het contact met regisseurs en acteurs onthou ik altijd wel iets. Het is zeer verfrissend en heilzaam op de set mensen tegen te komen die je binnen het theater nooit ontmoet, omdat ze in hun eigen gezelschap of bij een andere clan zitten. We zijn heel geconcentreerd bezig met het kleine groepje dat De

Roovers is. Voor mij is het nodig dat die cocon af en toe wordt doorgeprikt.»

HUMO Vlaams tv-drama blijft hoe dan ook vaak infantiel, 't lijkt meestal veredelde 'Merlina'.
CLEIREN « Dat is zo. Het begint al met de scenario's: als je vertrekt van een slecht scenario, moet je beginnen camoufleren en dan kun je je hoogstens nog redden; écht goed wordt het nooit meer. De eerste zes afleveringen van 'Recht op recht' zijn klaar, maar over de scenario's voor de volgende reeks wordt nog volop gedebatteerd. Als ik Veerle Dobbelaere op zezingen van de volgende afleveringen bezig hoor tegen de scenarioschrijvers, heb ik toch hoop: haar commentaren zijn zinnig, zij weet echt wel hoe een goede scène in elkaar zit en wat interessant is om te spelen en wat niet. Ook de regisseurs weten hoe tv werkt: Luc Cogghe heeft tenslotte het zeer genietbare 'Buiten de zone' gemaakt.

► Misschien ontstaat zo zoetjesaan toch een klimaat waarin meer goeie dingen kunnen gebeuren. Met de Vlaamse film is het net zo gegaan: het heeft lang geduurd voor we een film hadden die niet begon met het ijselijk trage beeld van een fietsende man tegen een achtergrond in Bokrijk. 't Is niet simpel, maar ik denk toch dat het 'Merlina'-kleedje geleidelijk aan voor iets beters ingevuld zal worden.»

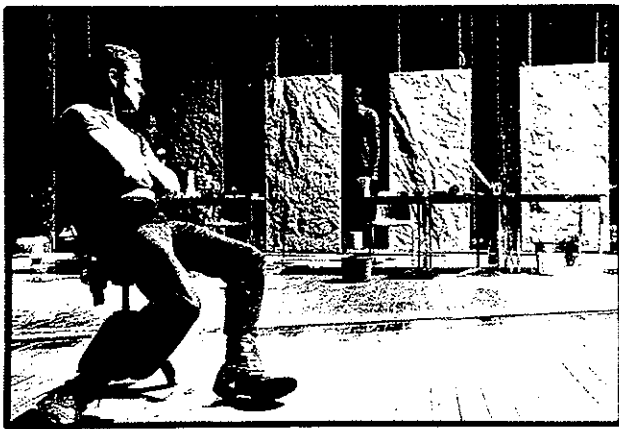
Bart Vanegeren

'RECHT OP RECHT'

TV1, zondag 23 januari, 20.45 u.

Vuile handen

'Vuile handen' is nog te zien in Tongeren (20/1), Mechelen (27/1), Tielt (28/1), Waregem (29/1), Brugge (30/1), Brussel (1/2), Amsterdam (3 t/m 6/2), Leuven (9 t/m 11/2), Strombeek (19/2), Wevelgem (20/2), Gent (24 t/m 27/2) en Heusden-Zolder (5/3). Info: 03/235.04.90 (Thassos). Humo heeft telkens 5 x 2 vrikaarten voor de voorstellingen in Waregem (29/1), Brussel (1/2) en Wevelgem (20/2). Een kaartje naar Humo-Roovers, Postbus 300, 1200 Brussel 20 kan volstaan, mits u de voorstelling van uw keuze vermeldt.

'De Roovers verzetten zich tegen de overdaad aan gezelligheid in de wereld. Lees een willekeurig stuk van Shakespeare of om het even welk goed toneelstuk en je zal dat soort verzet ook aantreffen.'